

Araştırma Makalesi

Muhasebe Meslek Mensuplarının Dijitalleşme ve Teknolojik Ürünlerden Memnuniyetsizlik Algılarının Emekliliklerini Planlama Süreçlerine Etkisi¹

The Effect of Professional Accountants' Perceptions of Dissatisfaction with Digitalization and Technological Products on Their Retirement Planning Processes

Ali ÖZBEK

Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi

İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi

aozbek@gelisim.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-9183-6513>

Makale Geliş Tarihi	Makale Kabul Tarihi
14.01.2024	02.05.2024

Öz

Bu çalışmanın amacı muhasebe meslek mensuplarının günümüz iş yerlerinde hızla çoğalan dijital ve teknolojik ürünlerin kullanımı doğrultusunda teknolojik ürünlerden memnuniyetsizlik algılarının, emekliliklerini planlama süreçleri üzerine etkilerinin incelenmesi ve değerlendirilmesini sağlamaktır. İş dünyasında dönüşümü etkileyen önemli faktörlerden birisi de dijital ve teknolojik gelişmelerdir. Şüphesiz bu tür gelişmelerden etkilenen en önemli meslek gruplarından birisini de muhasebe meslek mensupları oluşturmaktadır. Çalışmada muhasebe meslek mensuplarının son dönemde büyük bir ivme yakalayan ve uygulamada sıklıkla kullandıkları dijital ve teknolojik yeniliklerle ilgili algılarının emekliliklerini planlama süreçleri kapsamında ne gibi etkilere sahip olabileceği incelenmiş ve amaca uygun ölçek kullanımı sayesinde ampirik yöntemler kullanılmıştır. Veri analizleri yapılarak çeşitli istatistiksel çıkarımlar sağlanmıştır. Çalışma sonucunda iş yerlerinde dijital ve teknolojik ürünleri kullanan muhasebe meslek mensuplarının bu ürünlerle ilgili memnuniyetsizlik algılarının emekliliklerini planlama süreçleri üzerinde ($\beta: 0,125$ $p<0.05$) anlamlı etkisi tespit edilmiştir. Çalışmanın gelecekte yönetim kademesindeki karar alıcılara ve özellikle muhasebe meslek mensuplarının emekliliklerini planlama süreçleri hakkında önemli kazanımlar sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe, Muhasebe Meslek Mensupları, Dijitalleşme, Teknoloji, Emeklilik Planları.

Jel Kodları: M41, M40, O14, O33, J2.

Abstract

The aim of this study is to examine and evaluate the effects of professional accountants' perceptions of dissatisfaction with technological products on their retirement planning processes in line with the rapidly increasing use of digital and technological products in today's workplaces. One of the important factors affecting transformation in the business world is digital and technological developments. Undoubtedly one of the most important professional groups affected by such developments is accountants. In the study, it was examined what kind of effects professional accountants' perceptions of digital and technological innovations, which have gained great momentum recently and frequently used in practice, might have within the scope of their retirement planning processes, and empirical methods were used thanks to the use of appropriate scales. Various statistical inferences

¹ Bu çalışma, 09-11.11.2023 tarihinde düzenlenen Emidworld 1st International Congress on Economics Public Finance Business & Social Sciences Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulan çalışmanın genişletilmiş halidir.

Önerilen Atf /Suggested Citation

Özbek, A., 2024, Muhasebe Meslek Mensuplarının Dijitalleşme ve Teknolojik Ürünlerden Memnuniyetsizlik Algılarının Emekliliklerini Planlama Süreçlerine Etkisi, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 59(2), 779-795.

were provided by data analysis. As a result of the study, it was determined that the dissatisfaction perceptions of professional accountants who use digital and technological products in their workplaces had a significant effect on their retirement planning processes ($\beta: 0.125 p<0.05$). It is thought that the study will provide important gains to decision makers at the management level and especially professional accountants about their retirement planning processes in the future.

Key words: Accounting, Professional Accountants, Digitalization, Technology, Retirement Plans.

Jel Codes: M41, M40, O14, O33, J2.

1. Giriş

Günümüzde bilgi teknolojilerinin hızlı değişimi ve gelişimi sayesinde muhasebe meslek mensuplarının iş uygulamalarında gerekli dönüşüme hazırlanması gerekmektedir. Eski zamanlarda elle tutulan defter dönemi artık kapanmaya başlamış; yerine e-defter, defter beyan sistemi, e-arşiv portal gibi teknolojik uygulamalara geçişler hızlanmıştır. Ancak sürekli bir şekilde artan dijital faaliyetler ve teknolojik ürünlerden muhasebe meslek mensupları zaman zaman memnuniyetsizlik algısına kapılabilmektedirler. Bu durum birçok faktörü etkileyebileceği gibi özellikle muhasebe meslek mensuplarının gelecekle ilgili emekliliklerini planlama süreçlerine etki edebileceği olağan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dünyada toplumların ve ekonomilerin dijitalleşmesi sayesinde hem bilgi sistemleri hem de bilgi teknolojileri gelişimi istenen seviyelerde gelişmesi mevcut küresel bilgi ortamında çeşitli fırsatlar ve imkanlar sağlamaktadır. Öteden beri muhasebe ve bilgi teknolojileri birlikte gelişirken, internetin ve e-ticaretin ortaya çıkmasıyla birlikte muhasebe alanında da çeşitli kazanımlar hızlanmıştır. Blockchain, yeşil teknolojiler, dijital pazarlama, nanotech gibi en son dijital hizmet ve ürünlerin bilgi sistemleri içerisinde işlenmesi, depolanması ve iletilmesi dijital teknolojilerin aktif olarak tanıtılması ve kullanılması açısından büyük önem arz etmektedir (Spilnyk vd., 2022: 215).

Son yıllarda çalışanlar, ister gelişmiş ülkeler isterse gelişmekte olan ülkelerde olsun çalışma dönemindeki istedikleri gelirleri elde edemediklerinden dolayı yaşam ve hayat standartlarının düşmesi riskiyle karşı karşıya kalabilmektedirler. Kişilerin çalışacakları dönemlerde bu tür risklere karşı korunmaları için sosyal güvenlik sistemlerinin içerisinde yer alan emeklilik sistemleri ülkeler açısından sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi açıdan büyük önem arz etmektedir. Sosyal güvenlik sistemlerinde yaşanabilecek krizlerin yanında ileride yaşanabilmesi muhtemel sorunların tespit edilebilmesi kişilerin emeklilik planlamaları hakkında daha çok arayışa girmesine sebep olmuştur (Kaya ve Yıldız, 2016: 24-25).

Kişilerin emeklilik planlamasını; bireylerin emeklilik dönemlerinde boş vakitlerini olumlu değerlendirebilmesi, sağlıklarını koruması, toplumla birlikte aile içinde sosyal ilişkilerini sağlıklı sürdürebilmesi ve gelir seviyesini yeterli olacak düzeyde iyileştirmesine dönük planlamaya gitme süreci olarak ifade edebilir. Bu tür planlamanın içerisinde tasarrufları ölçmekle birlikte gelir kaynaklarının tespit edilebilmesi, gider unsurlarının yerinde belirlenebilmesinin yanı sıra varlık ve riskleri doğru bir şekilde yönetebilmeyi içermektedir.

Bu çalışmanın amacı muhasebe mesleğini icra eden bağımlı ya da bağımsız olarak çalışmakta olan muhasebe meslek mensuplarının dijital ve teknolojik ürünlerin kullanımıyla ilgili memnuniyetsizlik algılarının onların emekliliklerini planlama süreçleri üzerinde herhangi bir etkisinin var olup olmadığını tespit edilmeye çalışmak ve amaca uygun ölçek kullanımı sayesinde ampirik yöntemlerin kullanılarak literatüre katkı sunabilmeyi amaçlamaktır.

2. Literatür İncelemesi

Bu bölümde çalışma esası doğrultusunda dijitalleşme ve teknolojik gelişmelerle birlikte emeklilik planlaması konularına ilişkin literatür incelemesine yer verilecektir.

2.1. Dijitalleşme ve Teknolojik Gelişmeler

Dünya’da dijitalleşme ve teknolojik gelişmeler tüm meslekleri etkileyebileceği gibi şüphesiz muhasebe mesleğinin de yakından etkileyecektir. Gelecek yıllarda yapay zekanın gelişimiyle birlikte blockchain teknolojisinin gelişimi ve buna benzer kendi kendine öğrenebilen muhasebe sistemlerinin ortaya çıkartılması pek uzak gözükmemektedir. Bu açıdan bakıldığında gelecekte muhasebe mesleği için

dijitalleşme ve dönüşüm uygulamaları ihtiyaçtan ziyade bir gereksinim olarak karşımıza çıkması beklenmektedir.

Günümüzde birçok işletme sektörde rekabet gücünü koruyabilmek için stratejik bir avantaj olarak dijitalleşmenin önemini kabul etmektedir. Dijital inovasyon, dijital oryantasyon ve muhasebe bilgi sistemleri gibi faktörler işletmelerin finansal başarı ve performansını etkileyebilmektedir (BinSaeed vd., 2023: 1). Bununla beraber dijital teknolojiler toplumun genelini yani toplumun tüm alan ve faaliyetlerini biçimlendirmektedir (Bocean ve Värzaru, 2022).

Teknolojik uygulamalar endüstri ve sanayide yeni iş alanları ortaya çıkartmakla birlikte bazı meslek ve iş kollarında ise iş gücü türlerini ortadan kaldırmaktadır. Bununla beraber yetenek düzeyi yüksek olan iş gücüne talep, her geçen gün iş gücü piyasasında artmaktadır. Dijitalleşme ya da endüstri 4.0 olarak nitelendirilen teknolojik gelişmeler işletmelerin iş yapılarını ve genel olarak emek piyasalarını da yakından etkilemektedir (Uzkurt, Atan ve Develi, 2022: 1683).

Dijital teknolojilerin yaygınlaşmasıyla birlikte hızla artması ekonomik faaliyetler ve meslekler için de büyük bir önem ihtiva etmektedir. Dijital teknolojiler muhasebe mesleğini dönüştürmek için büyük bir potansiyele sahiptir. Yapay zeka, blok zinciri, internetin yaygınlaşması, veri programları ve bulut bilişim gibi gelişmekte olan dijital teknolojilerin uygulanması muhasebe yönetiminde paradigma değişikliğine yol açan önemli bir sıçramayı da tetiklemektedir (Varzaru, 2022: 1).

Dijital teknolojiler günümüz medeniyetinin birçok boyutu üzerinde önemli etkilere sahip olabilmeyi başarmıştır. Özellikle dijital dönüşüm uygulamaları iş modellerinin yeniden keşfedilmesine yardımcı olmaktadır. Endüstri 4.0 uygulamaları kapsamında muhasebe meslek mensupları çeşitli tehditler, zorluklar ve fırsatlarla karşı karşıya kalabilmektedirler (Gonçalves vd., 2022).

Dijitalleşme ve teknolojik ürünlerden memnuniyetsizlik ise; kişilerin satın almış oldukları mal ya da hizmetlerde kendi beklentilerini karşılayamaması sonucu ortaya çıkan hoşnutsuzluk hali olarak ifade edilebilir. Bu durumun nedenleri ise; satın alınan ürünlerin kişilere yaşatmış olduğu olumsuz problemler ve deneyimler, kişinin algılamış olduğu ürün kalitesindeki yetersizlikler, satın almada sunulan hizmetle ilgili uygunsuz davranışlar, ürün teslimatında gecikmeler, tüketiciyle ilgili etik ve ahlaki kurallara uyulmaması gibi sebepler memnuniyetsizliğe yol açabilir. Memnuniyetsizlik durumunda, kişiler işletme hakkında şikayetçi olabilirler, bu durumu başkalarıyla paylaşabilirler ya da ürün alımlarını terk edebilirler.

Dijitalleşmeyi muhasebe açısından ele alacak olursak, işletmelerde etkin karar verebilmeyi sağlayabilmek için muhasebe işlemlerinin düzenli uygulanmasına, bilgisayar, dijital araçlar, internet kaynakları, uluslararası ve yerel düzenlemelerle, web bağlantıları, muhasebe için özel yazılımlar vb.gibi teknolojilerin kullanılarak internet üzerinden muhasebe araçlarının kullanılması olarak ifade etmek mümkündür (Spilnyk vd., 2022: 217-218).

Dijitalleşme ve teknolojik gelişmelerle ilgili çalışmalar incelendiğinde, alan yazında farklı çalışmalar yapılmış olup çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. Literatür çalışmaları incelendiğinde; Özer, Özcan ve Aktaş (2010)'ın beraber yapmış oldukları çalışmada, muhasebe meslek mensuplarının bilgi teknolojileri kullanımlarının teknoloji kabul modeliyle incelenmesi konusunu ele almışlardır. Çalışma sonucunda muhasebe meslek mensuplarının bilgi teknolojilerini kullanımına dönük davranışlarının oluşmasında algıladıkları fayda ile teknolojiyi kullanımına yönelik niyetleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin varlığını ortaya çıkarmışlardır.

Öztürk ve Kutlu (2017)'nin ortak çalışmalarında ise; muhasebe eğitimlerinde teknoloji kullanılmasında öğrencilerin bakış açıları değerlendirilmiş olup, araştırma sonucunda muhasebe eğitimi alan öğrencilerin teknolojik ürünler ile dersleri takip etmelerinin yanında not almalarının daha kolay olduğu ve derslere aktif katılımının teknolojik imkanlar sayesinde daha da artış gösterdiğini ifade etmişlerdir.

Tekbaş (2018)'in yapmış olduğu çalışmada, muhasebe meslek mensuplarının e-dönüşümden kaynaklı yaşamış oldukları kaygılar ile muhasebe meslek mensuplarının dijitalleşme ve memnuniyetsizlik algıları üzerinde çeşitli anlamlı farklılıklar tespit etmiştir.

Gulin, Hladika ve Valenta (2019)'nın birlikte yapmış oldukları çalışmada, teknoloji ve dijitalleşmenin muhasebe mesleği için getirmiş olduğu değişimleri analiz etmişler ve çalışma sonucunda bu tür

değişimlerin muhasebe meslek mensuplarının iş yapma şeklini önemli ölçüde etkileyebileceğini ifade etmişlerdir.

Deniz ve Tanç (2020)'in ortak çalışmalarında, muhasebe meslek mensuplarının dijitalleşmeyle birlikte yaşanan e-dönüşüm süreçleri hakkında görüş ve beklentilerinin ortaya çıkartılabilesine çalışılmış ve çalışma sonucunda dijital muhasebe süreçlerinde muhasebe meslek mensuplarının e-şifre ve yetkilendirilme konularında gizliliğin yanı sıra güvenlik açısından da memnuniyetsizliklerini dile getirmişlerdir.

Şıtak ve Yardımcıoğlu (2022)'nin yapmış oldukları çalışmada, muhasebe meslek mensuplarının teknolojik gelişmeler ve dijitalleşmeyle ilgili memnuniyetsizlik algılarının mesleki deneyim süreleri açısından ele alınmış ve araştırma sonucunda herhangi bir anlamlı farklılık olmadığı tespit etmişlerdir.

Uzkurt vd. (2022)'nin yapmış oldukları çalışmada, çalışanların dijitalleşme algılarının iş performansları ve iş tatminleri yönünden anlamlı ve pozitif yönde etkilediği, örgütsel bağlılık yönünden ise etkilerinin pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı olmadığını tespit etmişlerdir.

Eş ve Atasoy (2022)'un beraber yapmış oldukları çalışmada, muhasebe meslek mensuplarının dijital sistemlerden kaynaklı e-dönüşüm uygulamaları hakkında memnuniyet düzeyleri ile dijitalleşmenin neticesi olarak kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiler incelenmiş ve yapılan analizler sonucunda muhasebe meslek mensuplarının e-dönüşüm hakkındaki memnuniyet düzeyleri ile dijitalleşmeden kaynaklanan kaygı düzeyleri demografik özelliklerine göre herhangi bir farklılık göstermediğini; ancak buna karşın lisansüstü mezunların lisans mezunlarına göre kaygı seviyelerinin daha düşük olduğunu tespit etmişlerdir.

Uzun, Sezer ve Budak (2022)'in ortaklaşa çalışmalarında ise, muhasebe mesleğinde dijitalleşme açısından muhasebe meslek mensuplarının demografik özelliklerine göre çeşitli anlamlı farklılıklar tespit etmişler ve ayrıca verilmekte olan muhasebe eğitimlerinin dijital ve teknolojik yenilikler karşısında yetersiz kaldığına dikkat çekmişlerdir.

Varzaru (2022) yapay zeka, blok zinciri, internetin yaygınlaşması, veri programları ve bulut bilişim gibi gelişmekte olan dijital teknolojilerin uygulanması muhasebe yönetiminde paradigma değişikliğine yol açan önemli bir sıçramayı tetiklediğini iddia etmiştir.

Eskin ve Sarısoy (2023) muhasebe mesleğindeki dijital dönüşümün dikkate alınıp ders programlarına dijital uygulamalara dönük derslerin eklendiğini fakat yeterli düzeyde bulunmadığını dolayısıyla bu durumun memnuniyetsizliğe yol açtığını ifade etmişlerdir.

2.2. Emeklilik Planlama

Emeklilik kavramı sosyolojik ve psikolojik oluşumları içerisinde tutan bir kavram olarak günümüzde karşımıza çıkmaktadır. Özellikle insanların ortalama yaşam sürelerinin artmasıyla birlikte emeklilik dönemlerinde de geçirdikleri sürelerin artması devletler açısından sosyal devlet anlayışına yönelmesine yol açmıştır. Ayrıca emekliliğin kişilerin ileriki yaş ve dönemlerinde yaşamlarının önemli bir kısmını oluşturması, emekliliğiyle ilgili içerilmiş olduğu planlamalar, kişilerin geleceğe dönük adımlar atmasında önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu açıdan yaklaşıldığında emeklilik yaşantısının pozitif olabilmesi için hem sosyal hem de ekonomik alanda çeşitli düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Emekliliğin herhangi bir döneminde kişilerin sosyal ve ekonomik durumlarını olumsuz etkileyebilecek durumlara karşı, tedbir olarak eğitim kurumlarında finansal okuryazarlık eğitimlerinin verilmesinin yanı sıra yaygınlaştırılması da önem arz etmektedir (Şen, 2015: 313).

Emeklilik kavramı, emekli kelimesinin türetilmiş halini göstermektedir. Bir diğer deyişle kişi ya da kişilerin emekli olma durumlarını ifade etmektedir. Emekli kavramı ise; emek harcanmak suretiyle elde edilen ya da bir iş yerinde belirli bir zaman çalıştıktan sonra yasalar gereği işiyle ilgisi kesilmek suretiyle emekli aylığına hak kazanan kimse olarak ifade edilebilir (www.sozluk.gov.tr). Emeklilik sürecinin başlıca aktörlerini çalışma kararı alan, aktif olarak çalışan, emeklilik kararı alan ve emekli olan kişi ya da kişiler olarak ifade edebiliriz (Durmaz, 2022: 79).

Emeklilik planlamasını tanımlayacak olursak, çalışanın iş hayatının sonlanmasının takribinde hayata devam edebilmesi ve hayata hazırlanabilmesi açısından yapılan tüm şeylerdir. İnsanoğlunun her yaş aşamasında emeklilik planlamaları yapabilmesi mümkündür ancak ne kadar erken yaşta olursa verimli

olabileceği şüphesiz bir durumdur. Gelir gider dengesinin oluşturulabilmesi, gerekli yatırımların yapılabilmesi, mali ve mali olmayan kararların alınması emeklilik planlaması için önemli bir konuma sahiptir. Hisse senetleri ve tahvillerin alınması, bireysel emeklilik sistemine dahil olunması, yatırım fonlarının alınması vb. gibi kararları alabilmek mümkündür. Bu tür kararlar kişilerin gelecekte daha konforlu bir yaşam alanı sunabileceği gibi ihtiyaçlarını da rahatça karşılayabilme imkânı sunabilmektedir.

Emeklilik planlaması kurumsal davranışı etkilediği için mesleki emeklilik planlamaları toplumsal olarak politik ve ekonomiye özgün hassas bir konumdur. Yaşlanan bir nüfus devletlere büyük yükler getirirken, yoksulluk içinde yaşayan yaşlı nüfusun artmasıyla birlikte yaşanan travma sorunları gerçek ve bireysel olduğu kadar konunun teorik olduğunu da göstermektedir (Paisey ve Paisey, 2006: 719-720).

Belirsizlik ve geleceği öngörememe insan davranışlarını çoğu zaman etkileyebilmektedir. Belirsizliğin yarattığı bilinmezlik durumu insanları temkinli davranmaya itmektedir. Örneğin araba alan insanlar herhangi bir kaza riskine karşı arabalarını trafik sigortası ve kasko sigortası yaptırarak verebilecekleri zararlar açısından kendilerini güvence altına alabilirler. Benzer durumda da insanlar gelecek hayatlarının neler getirip neler götüreceğini bilemedikleri için tasarruflarını biriktirebilecekleri gibi emekliliklerini de planlayabilirler (Ertuğrul ve Öztaş, 2016: 167).

İşletmede çalışmakta olan bir kişinin gelecekte karşılaşabileceği riskler arasında en önemlilerinden birisi olarak görülebilecek durum emeklilik döneminde uğrayabileceği refah kaybı olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler, teknolojik gelişmeler ışığında ekonomik, kültürel ve sosyal dönüşümler yapmalı, ayrıca emeklilik planlamalarını daha doğru ve düzgün olacak şekilde düzenlenmesine çalışmalıdırlar (Altıntaş, 2009: 152).

Emeklilik planlaması yapılırken rastgele yapılabilecek bir planlama olmaktan çıkmaktadır. Özellikle doğru kararların doğru zamanda doğru yerde alınabilmesi planlamanın başarısını artıracaktır. En iyi emeklilik planı sadece tek bir unsurdan ibaret değildir, birden fazla unsurdadır oluşturabilmektedir. Bu durum kişiden kişiye değişebilmektedir. Emeklilik planlaması oluşturulur iken dikkat edilecek hususlardan önemli olanları aşağıdaki gibidir:

- Doğru emeklilik yatırımlarının seçilebilmesi ve uygulanabilmesi,
- Finansal amaçlar üzerinde durulması,
- Mevcut mali durumun tespit edilebilmesi,
- Planlama yapılacak zamanın doğru ve yerinde tespit edilebilmesidir.

İlgili alan yazında literatür çalışmaları incelendiğinde; Ünüvar (2006)'ın yapmış olduğu çalışmada, bireysel emeklilik planı hiç olmayan çalışanlara bireysel emeklilik ile ilgili imkanlar sağlanması durumunda, çalışanların iş tatminini artırabileceğini savunmuştur.

Lusardi ve Mitchell (2008)'in çalışmalarında; finansal okuryazarlıkları düşük olan kadın bireylerin geleceğe dönük olarak hazırlayacakları emeklilik planlamalarında başarı oranlarının da daha düşük olduğunu tespit etmişlerdir.

Klapper ve Panos (2011)'un, Rusya'da yapmış oldukları çalışmada bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinde artış görüldükçe, emeklilik planlamalarına olan ilgi seviyelerinde artış olduğunu ifade etmişlerdir.

Şahin ve Selvitopu (2012)'nin ortaklaşa çalışmalarında, öğretmenlerin emeklilik dönemlerine ilişkin nitel araştırma tekniği uygulanmış ve görüşme yöntemi öğretmenlere uygulanmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin bir kısmının emeklilikle ilgili herhangi bir plan yapmadığı, emeklilik planlaması yapanların ise emeklilik sonrası ne işle meşgul olmak istediğiyle ilgili bilgisini arttırmak istediklerini, emeklilik sonrası yapabileceği işlerle ilgili araştırma içerisine girdiklerini ve kendilerine gelecekle ilgili plan yaparak emeklilik planları için altyapı hazırlığı içerisinde bulduklarını vurgulamışlardır.

Çakır vd. (2015)'nin yapmış oldukları ortaklaşa çalışmalarında, emeklilik plan ve programlarının gerekli olduğunu düşünenler ile düşünmeyenler açısından fiziksel sağlık durumları açısından karşılaştırılma

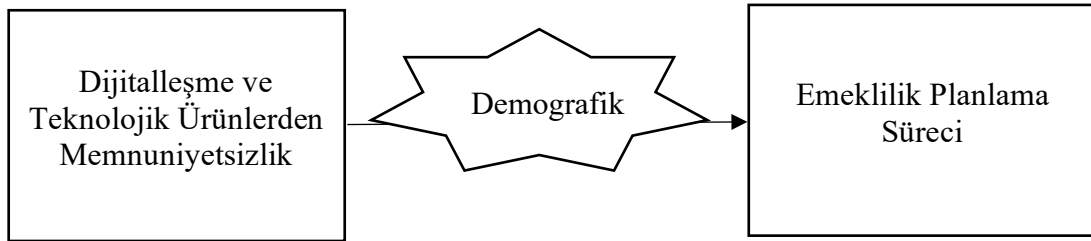
yapılmış, emeklilik programlarının gerekli olmadığını düşünenlerin fiziki sağlık durumlarında algılanan değişimlerin emeklilik programı tercih edenlere göre olumlu yönde anlamlı farklılıklar tespit etmişlerdir.

Yumurtaçı (2018)'nin çalışmasında, üniversite öğrencilerinin gelecekte iş bulabilme sürecine dönük beklentilerinin yanı sıra emeklilik süreçlerine ilişkin bakış açıları değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda üniversite öğrencilerinin gelecekte iş bulabilme sürecine dönük beklentileri ile emeklilik beklentileri arasında anlamlı ilişkileri tespit etmiştir.

3. Araştırmanın Amacı, Yöntemi ve Hipotezleri

Araştırma için İstanbul Gelişim Üniversitesi Etik Kurul Başkanlığı'nın 19.04.2023 tarihli ve 2023-04-78 sayılı onayı ile etik kurul izni alınmıştır. Bu araştırma muhasebe meslek mensuplarının dijitalleşme ve teknolojik ürünlerden memnuniyetsizlik algılarının emekliliklerini planlama süreçlerine etkisinin saptanması amacıyla ilişkisel tarama modeli esasıyla Avcılar ilçesinde İstanbul Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler (SMMM) Odası'na kayıtlı meslek mensuplarıyla gönüllülük temelinde kolayda örnekleme kullanılarak anketle yapılmıştır. İstanbul SMMM Odası'na kayıtlı 48753 meslek mensubundan 1490'ı Avcılar ilçesinde faaliyet gösterdiği bilinmektedir. Uzgören (2012)'e göre 1490 kişilik ana kütlenin %5 güvenilirlik düzeyinde örneklem sayısının 306 olması gerekliliğini vurgulamıştır. Bu bağlamda araştırmanın örneklemini; gönüllülük esasına göre çalışmayı destekleyen 348 muhasebe meslek mensubu yeterli ve ana kütleyle uygun kabul edilmiştir. Veriler yüz-yüze, e-posta ve telefonla elde edilerek 348 muhasebe meslek mensubu veri seti oluşturulmuştur.

Araştırmada 2 ölçeğin yanı sıra demografik ifadeleri içerecek şekilde oluşturulan veriler kullanılmıştır. İlk ölçek; Tekbaş (2018) tarafından geliştirilen “*Dijitalleşme ve Teknolojik Gelişmelerin Muhasebe Mesleğine ve Meslek Mensuplarına Etkileri Ölçeği*” 30 ifade ve 5 alt faktörden (e-dönüşümden memnuniyet, e-dönüşüme uyum, yeni mesleki yeterlilik, dijitalleşme ve teknolojik ürünlerden memnuniyetsizlik ve e-dönüşüm kaynaklı kaygı) oluşmaktadır. Bu çalışmada 5 ifade ve tek faktörden oluşan dijitalleşme ve teknolojik ürünlerden memnuniyetsizlik alt faktörü kullanılmıştır. Ölçeğin KMO değeri 0,897 iken, faktörün Cronbach Alpha değeri 0,680 bulgulanmıştır. İkinci ölçek ise; Noone, Stphens ve Alpass (2010) tarafından geliştirilen Günay (2013) tarafından Türkçe'ye uyarlanan “*Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği*” 48 ifade ve 4 alt (Finansal planlama, yaşam tarzı planlama, psiko-sosyal planlama ve sağlık planlama) faktörden oluşmaktadır. Ölçeğin KMO değeri 0,810 iken, Cronbach Alpha değeri ise 0,870 bulgulanmıştır. Toplam 53 ifade 5'li (Likert tipi) (1.Hiç Katılmıyorum,-5.Tamamen Katılıyorum) ve 7 adet demografik bilgiler içeren anketi 348 meslek mensubu tarafından doldurulmuştur. Analizlerin yapılmasında SPSS (23.0) istatistik programı kullanılmıştır. Analizlerde anlamlılık olarak $p < 0,05$ düzeyi referans alınmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde normal dağılım, güvenilirlik analizi, KMO Barlett testi, T-testi, ANOVA, korelasyon ile regresyon analizi yapılmıştır.

Şekil 1: Araştırma Modeli

Araştırmanın hipotezleri;

H₁: Muhasebe meslek mensuplarının dijitalleşme ve teknolojik ürünlerden memnuniyetsizliklerinin emekliliğini planlama süreci üzerine anlamlı etkisi vardır.

H₂: Muhasebe meslek mensuplarının dijitalleşme ve teknolojik ürünlerden memnuniyetsizlikleri demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterir.

H₃: Muhasebe meslek mensuplarının emekliliğini planlama süreci, demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterir.

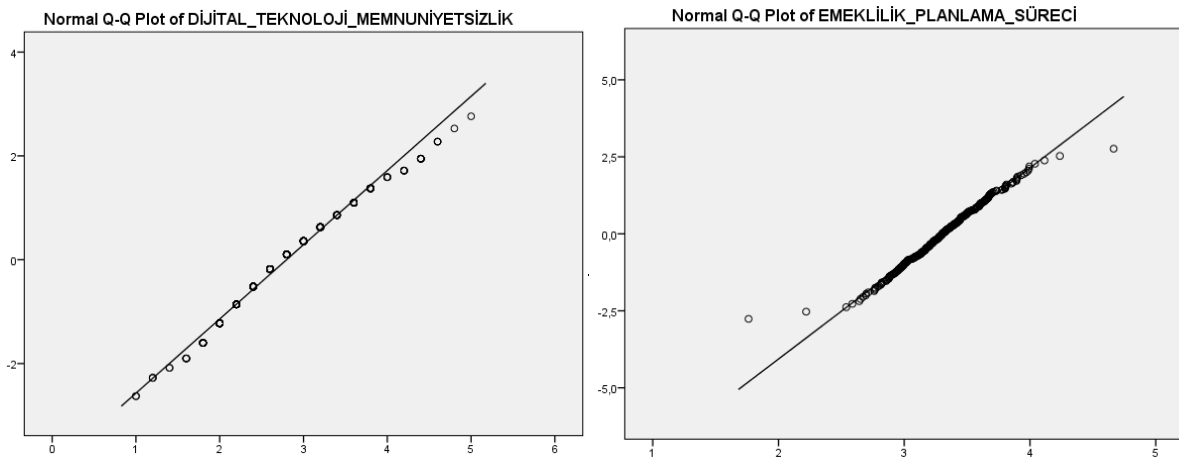
4. Araştırma Bulguları

Çalışmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının demografik bilgileri ile değişkenlere ait betimleyici ve tanımlayıcı istatistikleri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Muhasebe Meslek Mensuplarının Demografik Bilgileri

Yaş	N	%	Cinsiyet	n	%
25-29	11	3,2	Kadın	131	37,6
30-34	22	6,3	Erkek	217	62,4
35-39	47	13,5	Medeni_Durum	n	%
40-44	81	23,3	Evli	223	64,1
45-49	92	26,4	Bekar	125	35,9
50 ve üstü	95	27,3	Eğitim	n	%
Aylık Gelir TL	N	%	Lise	7	2,0
11403-13405	36	10,3	Ön Lisans	47	13,5
13406-15904	94	27,0	Lisans	244	70,1
15905-20904	134	38,5	Yüksek Lisans	47	13,5
20905 ve üzeri	84	24,1	Doktora	3	0,9
Statü	N	%	Mesleki Deneyim	n	%
SM	23	6,6	1 Yıldan Az	18	5,2
SMMM	317	91,1	1-5 Yıl Arası	52	14,9
YMM	8	2,3	6-10 Yıl Arası	95	27,3
			11-20 Yıl Arası	108	31,0
			21 Yıl ve Üzeri	75	21,6

Araştırmaya katılan meslek mensuplarının çoğunluğu 50 yaş ve üzerinde (n=95), erkek (n=217), evli (n=223), eğitim düzeyleri lisans (n=244), aylık gelirleri 15905-20904 TL (n=134), statüleri SMMM (n=317) ve mesleki deneyimleri 11-20 yıl arasında (n=108) olduğu saptanmıştır.

Şekil 2: Ölçeklere Ait Normal Dağılım Grafiği

Ölçeklere ait verilerin (Kalaycı, 2010) normal dağılım (-3 ile +3) gösterdiği saptanmıştır.

Tablo 2: Ölçeklere Ait Güvenilirlik Analizi

Dijital Teknoloji Memnuniyetsizlik Ölçeği		Emeklilik Süreci Planlama Ölçeği	
Cronbach's Alpha	n	Cronbach's Alpha	N
0,607	5	0,734	48

Dijitalleşme ve teknolojik ürünlerden memnuniyetsizlik ölçeği ($\alpha=0,607$) iken Emeklilik süreci planlama ölçeği ($\alpha=0,734$) sonucuyla yeterli düzeyde güvenilir olduğu (Büyüköztürk, 2007) tespit edilmiştir.

Tablo 3: Ölçeklere Ait KMO ve Bartlett's Testi

		Dijital Teknoloji Memnuniyetsizlik	Emeklilik Süreci Planlama
Kaiser_Meyer_Olkin Measure of Sampling Adequacy		0,601	0,633
Bartlett's-Test of Sphericity	Approx. Chi.Square	54,466	66,677
	Df	10	18
	Sig.	0,000	0,000

KMO örneklem yeterlilik testinde alt sınır değer kabul edilen limiti 0,50'dir. Bu değerlerin 0,60 - 0,80 arasında olması yeterli (Kalaycı, 2010) olduğunun göstergesidir. Dijital Teknoloji Memnuniyetsizlik ölçeği (0,601), Emeklilik Süreci Planlama ölçeği (0,633) sonucuyla KMO Bartlett testinin neticesinde örneklemin yeterli olduğunu ve faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Buna rağmen hem dijitalleşme ve teknolojik ürünlerden memnuniyetsizlik hem de emeklilik süreci planlama ölçeğinin teorik olarak varsayılan faktörleri elde edilemediğinden faktör analizi yapılamamıştır.

Tablo 4: Fark Testi

Cinsiyet		N	Ort.	S.H.	P
Dijital Teknoloji Memnuniyetsizlik	Kadın	131	2,7893	,66440	,471
	Erkek	217	2,8028	,72123	
Emeklilik Planlama Süreci	Kadın	131	3,2944	,31201	,369
	Erkek	217	3,3189	,32845	
Medeni Durum		N	Ort.	S.H.	P
Dijital Teknoloji Memnuniyetsizlik	Evli	223	2,7309	,68739	,812
	Bekar	125	2,9168	,70765	

Emeklilik Planlama Süreci	Evli	223	3,3284	,31416	,413
	Bekar	125	3,2763	,33455	

Tabloya göre muhasebe meslek mensuplarının dijital teknoloji memnuniyetsizlik ölçeği ve emeklilik süreci planlama ölçeği ile hem cinsiyet hem de medeni durum arasında $p < 0,05$ anlam düzeyine göre anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

Tablo 5: Çoklu Karşılaştırma ANOVA (Gelir-Yaş)

Gelir TL		Kareler.top.	df	Ort.kare	F	Sig.	Gruplar
Dijital_Teknoloji Memnuniyetsizlik	Gruplararası	3,945	3	1,315	2,728	0,044	11403-13405 > 20905 ve üzeri
	Grupiçi	165,813	344	,482			
	Toplam	169,758	347				
Emeklilik_Planlama Süreci	Gruplararası	,283	3	,094	,910	0,436	
	Grupiçi	35,723	344	,104			
	Toplam	36,006	347				
Yaş		Kareler.top.	df	Ort.kare	F	Sig.	Gruplar
Dijital_Teknoloji Memnuniyetsizlik	Gruplararası	11,864	5	2,373	5,139	0,000	25-29 yaş > 45-49 ile 50 ve üstü
	Grupiçi	157,894	342	,462			
	Toplam	169,758	347				
Emeklilik_Planlama Süreci	Gruplararası	,589	5	,118	1,137	0,340	
	Grupiçi	35,417	342	,104			
	Toplam	36,006	347				

ANOVA testi ikiden fazla örneklem grubunun arasında bulunan ortalamaların anlamlılık seviyesinde farklılık taşıyıp taşımadığının saptanmasında kullanılmaktadır (Kalaycı, 2010:131). Tabloya göre dijital teknolojilerden memnuniyetsizlik ile aylık gelir arasında anlamlı farklılık belirlenmiştir. Aylık geliri 11403-13405 TL arasında olan meslek mensuplarının geliri 20905 TL ve üstünde olan meslek mensuplarına göre pozitif yönlü anlamlı farklılığı belirlenmiştir. Bu durum düşük gelirli meslek mensuplarının teknolojiye yatkınlıklarıyla açıklanabilir. Tabloya göre dijital teknolojilerden memnuniyetsizlik ile yaş arasında anlamlı farklılık belirlenmiştir. 25-29 yaş grubundaki meslek mensuplarının 45-49 yaş ile 50 ve üstü yaş grubundaki meslek mensuplarına göre pozitif yönlü anlamlı farklılığı belirlenmiştir. Bu durum genç meslek mensuplarının teknolojiye yatkınlıklarıyla açıklanabilir.

Tablo 6: Değişkenler Arasında Korelasyon Analizi

		Dijital_Teknoloji_Memnuniyetsizlik	Emeklilik_Planlama_Süreci	Finansal_Planlama	Yaşam_Tarzi_Planlama	Psiko_Sosyal_Planlama	Sağlık_Planlama
Dijital Teknoloji Memnuniyetsizlik	P.C.	1	,272**	,132*	,218**	,251**	,105*
	Sig.2		,000	,014	,000	,000	,050
	N	348	348	348	348	348	348
	P.C.	,272**	1	,581**	,747**	,598**	,725**

Emeklilik_Planlama_Süreci	Sig.2	,000		,000	,000	,000	,000
	N	348	348	348	348	348	348
Finansal_Planlama	P.C.	,132*	,581**	1	,135*	,183**	,275**
	Sig.2	,014	,000		,012	,001	,000
	N	348	348	348	348	348	348
Yaşam_Tarzi_Planlama	P.C.	,218**	,747**	,135*	1	,231**	,554**
	Sig.2	,000	,000	,012		,000	,000
	N	348	348	348	348	348	348
Psiko_Sosyal_Planlama	P.C.	,251**	,598**	,183**	,231**	1	,141**
	Sig.2	,000	,000	,001	,000		,008
	N	348	348	348	348	348	348
Sağlık_Planlama	P.C.	,105*	,725**	,275**	,554**	,141**	1
	Sig.(2	,050	,000	,000	,000	,008	
	N	348	348	348	348	348	348

Korelasyon, ilişkinin nedenselliğinin sebebinin bulunmasında ön bilgi vermektedir. Korelasyon analizi ilişkinin varlığındaki “r” korelasyon katsayısı ile gösterilmekte olup -1 ile +1 arasında değer almaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2014). Yapılan korelasyon analizi ile dijital teknolojilerden memnuniyetsizlik ve emeklilik planlama süreci arasında $r=0,272$ kuvvetinde ve ($p<0,05$ anlamlılık düzeyinde) pozitif yönde zayıf düzeyde ilişkinin varlığı saptanmıştır. Dijital teknolojilerden memnuniyetsizlik ve emeklilik planlama süreci alt faktörleri arasında finansal planlama ($r=0,132$), yaşam tarzı planlama ($r=0,218$), psiko-sosyal planlama ($r=0,251$) ve sağlık planlama ($r=0,105$) kuvvetinde çok zayıf ve zayıf pozitif yönde ilişkilerin varlığı saptanmıştır.

Tablo 7: Bağımsız ve Bağımlı Değişken Arasında Regresyon Analizi

Model	Standart dışı		Standardize	t	Sig.	F	R ²
	B	S.H.	Beta				
(Sabit)	2,959	0,069		43,070	0,000	27,717	0,074
Dijital Teknolojilerden Memnuniyetsizlik	0,125	0,024	0,272	5,265	0,000		

a. Bağımlı: Emeklilik Planlama Süreci = $2,959 + (0,125 * \text{Dijital Teknolojilerden Memnuniyetsizlik})$

Regresyon; değişkenler arasında bulunan etkileşimin analiz edilmesinde, iki değişkenden birindeki değişimin diğeri üzerindeki değişimin açıklanmasında kullanılmakta olan istatistiksel yöntemdenmektedir. Bu analizde R²: bağımlı değişkendeki bulguların bağımsız değişken tarafından ne kadarının açıkladığını, F: regresyon analizinin anlamlı olup/olmadığını ($p<0,05$ den küçük olması), β : bağımsız değişkenin etkisinin sabit tutularak bağımlı değişken üzerindeki etkisinin testinde kullanılır (Güriş ve Çağlayan, 2005: 199; Kalaycı, 2010: 259-269). Yapılan analiz sonucunda bağımsız değişken dijital teknolojilerden memnuniyetsizliğin bağımlı değişken emeklilik planlama süreci modeli istatistiki olarak ($F=27,717$; $p<0,05$) anlamlıdır. Belirlilik katsayısı R² = 0,074 olarak bulunmuş olup, emeklilik

planlama sürecindeki değişimin %7,4'ü dijital teknolojilerden memnuniyetsizlik tarafından açıklandığı belirlenmiştir.

Tablo 8: Hipotezlerin Testi

Hipotez	Sonuç
H₁ : Muhasebe meslek mensuplarının dijitalleşme ve teknolojik ürünlerden memnuniyetsizliklerinin emekliliğini planlama süreci üzerine anlamlı etkisi vardır	Kabul (p=0,000)
H₂ : Muhasebe meslek mensuplarının dijitalleşme ve teknolojik ürünlerden memnuniyetsizlikleri demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterir.	Kısmen Kabul Cinsiyet (p=0,471) Medeni Durum (p=0,812) Gelir (p=0,044) Yaş (p=0,000)
H₃ : Muhasebe meslek mensuplarının emekliliğini planlama süreci, demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterir.	Ret Cinsiyet (p=0,369) Medeni Durum (p=0,413) Gelir (p=0,436) Yaş (p=0,340)

5. Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma muhasebe meslek mensuplarının dijitalleşme ve teknolojik ürünlerden memnuniyetsizliklerinin emekliliğini planlama süreci üzerine etkisini belirleme amacıyla ilişkisel tarama modeli esasıyla İstanbul ili Avcılar ilçesinde faaliyette bulunan 348 muhasebe meslek mensubuyla gönüllülük temelinde kolayda örnekleme kullanılarak anketle yapılmıştır.

Elde edilen verilerle yapılan korelasyon analizi ile dijitalleşme ve teknolojik ürünlerden memnuniyetsizlik ile emekliliği planlama süreci arasında $r=0,272$ kuvvetinde ($p<0,05$ anlamlılık düzeyinde) pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı ilişki saptanmıştır. Regresyon analiziyle dijitalleşme ve teknolojik ürünlerden memnuniyetsizliğin emekliliği planlama süreci üzerinde ($\beta=0,125$; $p<0,05$) etkisi saptanmıştır.

Küreselleşme, dijitalleşme ve beraberinde gelen değişim anlayışı 21. Yüzyıla damgasını vurmaya devam etmektedir. Teknolojik gelişmelerin de etkisiyle pek çok meslek tarihin tozlu sayfalarında kaybolma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Teknolojik gelişmeler ve bunun sonucunda değişen şartlar altında doğru bilgiyi üretmenin önemli unsurlarından biri olan muhasebe mesleğinin de değişimde zorlanması gerçeğidir. Bu gerçek mesleği geleneksel yöntemlerle uygulayan muhasebe meslek mensuplarını zorlamaktadır. Muhasebe alanında bilgi teknolojisinin yarattığı yeni becerilerin kazanılması, muhasebe meslek mensupları için vazgeçilmez bir hale gelmiştir.

İnsanlık tarihindeki tüm devrimlerin, tıpkı diğer tüm sonuçlar gibi yıkıcı sonuçlarının varlığı görülmektedir. Dijital devrimin de her devrim gibi insanlar açısından da yıkıcı sonuçlar doğuracağı toplumun yaşam biçimi ile mesleklerin yapı ve işleyişini değiştirebileceği beklenmelidir. Muhasebe meslek mensupları da dijital devrimden etkilenmektedir. Bu devrim sayesinde fatura, makbuz, manuel kayıt, bildirim vb. gibi içeren kağıtlar da yakında yok olup gideceklerdir. Belki de önümüzdeki birkaç on yıl içerisinde geleneksel muhasebe yöntemleri kullanılmayacak yerine otomasyon ve yapay zekalı uygulamalar tercih edilecektir. Bundan dolayı bu gelişmelerin ışığında muhasebe mesleğinde bazı reformlara hazırlıklı olunarak ileriye yönelik fikir ve düşüncelerin meydana getirilmesi önem

taşımaktadır. Muhasebe meslek mensupları değişim ve dönüşümün hızına bağlı olarak değişebilecek mesleki uygulamalara uyum sağlamakta zorlanacaklardır. Bu yönüyle yakın gelecekte pratik ve teorik bilgilerin disiplinler şeklinde kullanılmasıyla muhasebe mesleğinin değişimlerine ayak uydurmak gerekecektir. Finansal tabloların hazırlanması, analiz edilmesi, yorumlanması, finansal sorunların tanımlanabilmesi ve bu sorunlara bilimsel çözümler üretilmesi meslek mensuplarının yetilerini geliştirmesiyle mümkün olabilecektir.

Emeklilik, aktif bir çalışma yaşamının sona ermesi anlamına gelmekte olup kişinin hayatının sonuna kadar devam eden bir süreçtir. Orta yaşlılıktan yaşlılığa geçişi belirleyen bir dönüm noktası olması nedeniyle insan yaşamında önemli bir süreç olarak görülmektedir. Emeklilik çalışma hayatının sonu olsa da yaşamın mana, amaç, özgürlük ve mutluluğu aramaktaki ikinci baharıdır. Bu bağlamda muhasebe meslek mensuplarının dijitalleşme ve teknolojik ürünlerden memnuniyetsizliklerinin emekliliğini planlama süreci üzerine etkisini belirleme amacıyla ilişkisel tarama modeli esasıyla yapılmıştır. Araştırma İstanbul ili Avcılar ilçesinde faaliyette bulunan 348 muhasebe meslek mensubu ile gönüllülük temelinde kolayda örnekleme kullanılarak anketle yapılmıştır.

Elde edilen verilerle yapılan korelasyon analizi ile muhasebe meslek mensuplarının dijitalleşme ve teknolojik ürünlerden memnuniyetsizlikleri ile emekliliğini planlama süreci arasında $r=0,272$ kuvvetinde ($p<0,05$ anlamlılık düzeyinde) pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı ilişki saptanmıştır. Regresyon analiziyle dijitalleşme ve teknolojik ürünlerden memnuniyetsizliklerinin emekliliğini planlama süreci üzerinde ($\beta=0,125$; $p<0,05$) etkisi belirlenmiştir. Yapılan fark testleri sonucunda demografik değişkenlerden cinsiyet ve medeni durum ile dijitalleşme ve teknolojik ürünlerden memnuniyetsizlikleri arasında ($p>0,05$) ve emekliliğini planlama süreci ($p>0,05$) arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir. Yapılan çoklu karşılaştırma testleri (ANOVA) sonucunda demografik değişkenlerden yaş ($p=0,044$) ve gelir ($p=0,000$) ile dijitalleşme ve teknolojik ürünlerden memnuniyetsizliklerinin arasında anlamlı fark saptanmıştır. Verilerden elde edilen sonuçlara göre muhasebe meslek mensubu yönetici ve çalışanlarına yönelik şu önerilerde bulunulabilir:

- Muhasebe meslek mensuplarının çalışma hayatında tek beklentilerinin “emeklilik” olmasını engelleyici sosyal programlar yapılması,
- Muhasebe meslek mensuplarının dijitalleşmeyi olumsuz anlamda görmesini engelleyici eğitimler verilmesi,
- Muhasebe meslek mensuplarının emeklilikte neler yapacakları hayali kurmaları yerine aktif iş hayatında bunun sağlanmasına yönelik sosyal aktiviteler yapabilmelerinin sağlanması,
- Muhasebe meslek mensuplarına yönelik olarak muhasebe meslek odaları tarafından “emekliliğe hazırlık” kursları tertip edilmesinin sağlanması,
- Muhasebe meslek mensuplarının dijital teknoloji ve gelişmelerden uzak kalmasını önleyici politikalar geliştirilmesi,
- Muhasebe meslek mensuplarının dijital teknoloji ve gelişmelerden uzak kalmasını önleyici daha çok meslek içi kurslar açılmasının sağlanması,
- Muhasebe meslek mensuplarının emekliliğe yönelik olarak aileleriyle sık sık fikir alışverişi yapmasının moral motivasyonları üzerinde negatif etkisi olduğunun hatırlatılması önerilebilir.

Kaynaklar

- Altıntaş, K. M. (2009). Belirlenmiş Katkı Esaslı Emeklilik Planlarında Finansal Eğitimin Önemi: Katılımcıların Finansal Okuryazarlığı Çerçevesinde Alternatif Bir Yatırım Eğitimi Modeli. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 151-176.
- BinSaeed, R. H., Yousaf, Z., Grigorescu, A., Radu, V., & Nassani, A. A. (2023). Digital Revolution and Digitization Process to Promote AIS As A Vector of Financial Performance. *Systems*, 11(7), 1-13.
- Bocean, C. G., & Vărzaru, A. A. (2022). A Two-Stage SEM–Artificial Neural Network Analysis of Integrating Ethical and Quality Requirements in Accounting Digital Technologies. *Systems Basel*, 10(4), 1-17.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı” *Eğitim Yönetimi Dergisi*. Güz, Sayı: 32, s.470-483.

- Çakır, Ö., Çınar, E., & Denizli, U. (2015). Emeklilik Hazırlık Programlarının, Emeklilerin Yaşam Kalitelerini Geliştirmedeki Rolünün Karşılaştırılması Olarak Değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, 3(3), 223-232.
- Deniz, F., & Tanç, Ş. G. (2020). Muhasebe Meslek Mensuplarının Muhasebe Uygulamalarındaki E-Dönüşüm Sürecine İlişkin Görüş ve Beklentileri: Hatay İli Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 23(2), 622-636.
- Durmaz, S. H. (2022). Emeklilik Yaşının Belirlenmesi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*(7), 77-93.
- Ertuğrul, İ., & Öztaş, T. (2016). Bireysel Emeklilik Planı Seçiminde Karar Verme Yöntemlerinin Uygulanması: Copras ve Topsis Örneği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 165-186.
- Eskin, İ. ve Sarısoy, Ö. (2023). "Muhasebe Eğitiminde Dijital Yetkinlikler: Türk Muhasebe Müfredatı Üzerine Bir İnceleme", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 58, Denizli, 169-192.
- Eş, A., & Atasoy, A. (2022). Dijitalleşmenin Muhasebe Meslek Mensuplarına Etkisi: Ankara İli Örneği. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 15(2), 247-279.
- Gonçalves, M. J., Silva, A. C., & Ferreira, C. G. (2022). The Future of Accounting: How Will Digital Transformation Impact the Sector? *Informatics Basel*, 9(1), 1-17.
- Gulin, D., Hladika, M., & Valenta, I. (2019). Digitalization and the Challenges for the Accounting Profession. *Business Administration & Business Economics, Marketing, Accounting*, 5(1), 502-511.
- Günay, G. (2013). Emekliliği Planlama Süreci Ölçeğinin Türkçe Geçerlilik Ve Güvenirlik Çalışması: Karabük Üniversitesi Örneği. *Turkish Journal of Geriatrics/Türk Geriatri Dergisi*, 16(1).
- Gürbüz, Sait ve Şahin, Faruk (2014) "Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri", 1.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Güriş, S. ve Çağlayan, E. (2005). *Ekonometri*, Der Yayınları, İstanbul.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, 5.Baskı, Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kaya, S., & Yıldız, Y. (2016). Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemi: 2012 Sonrası Yapılan Reformlar ve Beklentiler. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 4(1), 23-45.
- Klapper, L., & Panos, G. (2011). Financial Literacy and Retirement Planning: The Russian Case. *Journal of Pension Economics and Finance*, 10(4), 599-618.
- Lusardi, A., & S.Mitchell, O. (2008). Planning and Financial Literacy? How Do Women Fare. *Nber Working Paper Series*, 1-10.
- Noone, J.H., Stephens, C., Alpass, F. (2010). The Process of Retirement Planning Scale: Development and Validation. *Psycho-Logical Assessment*, 22(3), 520-531.
- Özer, G., Özcan, M., & Aktaş, S. (2010). Muhasebecilerin Bilgi Teknolojisi Kullanımının Teknoloji Kabul Modeli İle İncelenmesi. *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, 5(19), 3278-3293.
- Öztürk, S., & Kutlu, H. A. (2017). Muhasebe Eğitiminde Teknoloji Kullanılmasına Öğrencilerin Bakışı: Kafkas Üniversitesi'nde Bir Araştırma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 19(3), 781-799.
- Paisey, C., & Paisey, N. J. (2006). And They All Lived Happily Ever After?: Exploring The Possibilities of Mobilising The İnternet to Promote A More Enabling Accounting for Occupational Pension Schemes. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 19(5), 719-758. doi:10.1108/09513570610689677
- Spilnyk, I., Brukhanskyi, R., Struk, N., Kolesnikova, O., & Sokolenko, L. (2022). Digital Accounting: Innovative Technologies Cause A New Paradigm. *Independent Journal of Management &*

Production, 13(3), 215-224.

- Şahin, H., & Selvitopu, A. (2012). Öğretmenlerin Emeklilik Dönemine ve Emekliliğe Hazırlık Eğitimine İlişkin Görüşleri. *İlköğretim Online*, 11(4), 1053-1065.
- Şen, Y. (2015). Emeklilik Döneminde Yaşanan Sorunlara Yönelik Bir Çözüm Önerisi: İkinci İşe Hazırlık Eğitimi ve Emeklilik Kulüpleri. *Ekev Akademi Dergisi*(64), 313-334.
- Şıtak, B., & Yardımcıoğlu, M. (2022). Covid-19 Salgın Hastalığı Süresince Muhasebe Mesleğine Dijitalleşme Açısından Bir Bakış: Adana İli Örneği. *Muhasebe ve Finans İncelemeleri Dergisi*, 5(1), 15-38.
- Tekbaş, İ. (2018). Dijitalleşmenin Muhasebe Mesleğine ve Meslek Mensuplarına Etkileri Üzerine Bir Araştırma ve Yeni Bir Kavram Önerisi: Mali Mühendislik. İstanbul: Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uzgören, N. (2012). Bilimsel Araştırmalarda Kullanılan Temel İstatistiksel Yöntemler ve SPSS Uygulamaları, Ekin Yayınevi, Bursa.
- Uzkurt, B. K., Atan, M., & Develi, A. (2022). Dijitalleşmenin İş Performansı, İş Tatmini ve Örgütsel Bağlılık Üzerine Etkileri. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 57(3), 1682-1700.
- Uzun, E., Sezer, İ., & Budak, E. K. (2022). Dijitalleşmenin Muhasebe Meslek Mensuplarına Etkileri: Şırnak İli Örneği. *İktisadi ve İdari Yaklaşımlar Dergisi*, 4(2), 15-31.
- Ünüvar, S. (2006). Bireysel Emeklilik Sistemi ve İş Tatmini. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Varzaru, A. A. (2022). Assessing Digital Transformation of Cost Accounting Tools in Healthcare. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(23), 1-18.
- Yumurtacı, A. (2018). Üniversite Öğrencilerinin İş Bulma Sürecine İlişkin Beklentileri Bağlamında Emeklilik Öngörülerinin Belirlenmesi: Bir Alan Araştırması. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 231-253.

İnternet Kaynakları:

sozluk.gov.tr, 10.10.2023

Research Article

Muhasebe Meslek Mensuplarının Dijitalleşme ve Teknolojik Ürünlerden Memnuniyetsizlik Algılarının Emekliliklerini Planlama Süreçlerine Etkisi

The Effect of Professional Accountants' Perceptions of Dissatisfaction with Digitalization and Technological Products on Their Retirement Planning Processes

Ali ÖZBEK

Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi
İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi

aozbek@gelisim.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-9183-6513>

Extensive Abstract

In recent years employees whether in developed countries or developing countries may face the risk of a decrease in their living standards because they cannot earn income during the working period. Retirement systems which are included in social security systems to protect people against such risks during these periods when they will be working are of great social, cultural, economic and political importance for countries. Detecting possible problems that may occur in the future as well as crises that may occur in social security systems has caused people to search more about retirement planning (Kaya and Yıldız, 2016: 24-25). We can see people's retirement planning as the process of planning what and how people who have a retirement income goal can organize in order to achieve this goal. This type of planning includes measuring savings, identifying income sources, determining expense elements on-site as well as managing assets and risks correctly. The aim of this study is to determine whether the dissatisfaction perceptions of professional accountants who practice accounting profession, whether dependent or independent, regarding the use of digital and technological products have any effect on their retirement planning processes, and if so to contribute to the literature by using empirical methods through the use of appropriate scales trying to present.

Ethics committee permission was obtained for the research with the approval of İstanbul Gelişim University Ethics Committee Presidency dated 19.04.2023 and numbered 2023-04-81. This research was conducted on the basis of the relational screening model with the aim of determining the effect of the perception of dissatisfaction with digitalization and technological products of professional accountants on their retirement planning processes with a survey using convenience sampling on a voluntary basis, with members of the profession registered to the İstanbul Avcılar Chamber of Certified Public Accountants and Certified Public Accountants (CPPA). It is known that 1490 of the 48753 professionals registered with the İstanbul CPA Chamber operate in Avcılar. According to Uzgören (2012), he emphasized that the sample size should be 306 for a population of 1490 people at a 5% reliability level. In this context, the sample of the research; 348 professional accountants who support the work on a voluntary basis are considered sufficient and suitable for the population. The data was obtained face-to-face, by e-mail and by phone, creating a data set with 348 professionals.

In addition to 2 scales, data created to include demographic expressions were used in the research. First scale; The dissatisfaction with digitalization and technological products factor of the "Effects of Digitalization and Technological Developments on the Accounting Profession and Professionals Scale" developed by Tekbaş (2018), consisting of 5 statements and a single factor, was used. The second scale is; "Retirement Planning Process Scale", developed by Noone, Stphens and Alpass (2010) and adapted into Turkish by Günay (2013), consists of 48 statements and 4 sub-factors. The survey, which included

a total of 53 5-point (Likert type) statements (1. Strongly Disagree, - 5. Strongly Agree) and 7 statements containing demographic information, was completed by 348 professionals. SPSS (23.0) statistical program was used to perform the analyses. $P < 0.05$ level was taken as significance in the analyses. Normal distribution, reliability analysis, KMO Bartlett test, T-test, ANOVA, correlation and regression analysis were used to evaluate the data. On the other hand this research was conducted with a survey using convenience sampling on a voluntary basis with 348 professional accountants operating in Avcılar district of Istanbul, on the basis of the relational screening model, in order to determine the effect of digitalization and dissatisfaction with technological products on the retirement planning process.

With the correlation analysis performed with the data obtained a weakly positive and weakly significant relationship was detected between digitalization and dissatisfaction with technological products and the retirement planning process, with a strength of $r = 0.272$ (at a significance level of $p < 0.05$). With regression analysis, the effect of digitalization and dissatisfaction with technological products on the retirement planning process was determined ($\beta = 0.125$; $p < 0.05$). No study has been found in the literature investigating the relationship and impact between digitalization and dissatisfaction with technological products and the retirement planning process. On the other hand, some studies in which these variables and different variables were used and which indirectly support this study can be summarized as follows.

It can be seen that all revolutions in human history have destructive consequences just like all other consequences. It should be expected that the digital revolution like every revolution, will have devastating consequences for people and may change the lifestyle of society and the structure and functioning of professions. Professional accountants are also affected by the digital revolution. Thanks to this revolution, you can create invoices, receipts, manual records, notifications, notifications, etc. The papers containing it will soon disappear. Perhaps in the next few decades, traditional accounting methods will not be used and automation and artificial intelligence applications will be preferred.

Retirement means the end of an active working life and is a process that continues until the end of a person's life. It is seen as an important process in human life as it is a turning point that determines the transition from middle age to old age. Although retirement is the end of working life it is the second spring of life in search of meaning, purpose, freedom and happiness. In this context, it was conducted on the basis of the relational scanning model in order to determine the effect of professional accountants' dissatisfaction with digitalization and technological products on their retirement planning process. The research was conducted with a survey using convenience sampling on a voluntary basis with 348 professional accountants operating in Avcılar district of Istanbul.

With the correlation analysis made with the data obtained, a positive weakly significant relationship was detected with the strength of $r = 0.272$ ($p < 0.05$ significance level) between professional accountants' dissatisfaction with digitalization and technological products and their retirement planning process. With regression analysis the effect of dissatisfaction with digitalization and technological products on the retirement planning process ($\beta = 0.125$; $p < 0.05$) was determined. As a result of the difference tests no significant difference could be determined between demographic variables such as gender and marital status dissatisfaction with digitalization and technological products ($p > 0.05$) and retirement planning process ($p > 0.05$). As a result of the multiple comparison tests (Anova), a significant difference was found between the demographic variables age ($p = 0.044$) and income ($p = 0.000$) and dissatisfaction with digitalization and technological products. According to the results obtained from the data, the following suggestions can be made for professional accountant managers and employees;

- Making social programs to prevent professional accountants from having "retirement" as their only expectation in their working lives,
- Ensuring that professional accountants are able to carry out social activities to achieve this in active business life, instead of dreaming about what they will do in retirement,
- Ensuring that "retirement preparation" courses are organized by accounting professional chambers for professional accountants,
- Developing policies to prevent professional accountants from staying away from digital technology and developments,

- Ensuring that more professional courses are opened to prevent professional accountants from staying away from digital technology and developments,
- It may be recommended to remind that professional accountants frequently exchanging ideas with their families regarding retirement has a negative effect on their moral motivation.